

Etika v profesii účtovného odborníka nielen v čase koronakrízy

Jitka Meluchová¹, Martina Mateášová²

DOI: 10.32725/978-80-7394-939-6.04

Abstrakt: Účtovný odborník (účtovník, audítor) musí pri výkone svojej profesie dodržiavať nielen legislatívne normy ale jeho práca si vyžaduje aj pridanú hodnotu v podobe osobnej morálky aj profesijnej etiky, s ktorou pristupuje k riešeniu etických dilem, s ktorými sa pri svojej práci často stretáva. Cieľom príspevku je skúmanie ako etika zasahuje do činnosti účtovného odborníka. Definovať etické princípy a požadované vlastnosti dôležité pre výkon tejto profesie. Nastoliť otázku, ako môže etické vzdelávanie zvýšiť kvalitu práce účtovného odborníka. Zdrojové dáta pre príspevok boli získané zo zmiešaného výskumu a trianguláciou metód – osobný prieskum, narrative review. Pri spracovaní príspevku bola uplatnená metóda zberu a analýzy dát a pre formulovanie výsledkov metóda komparácie a syntézy.

Kľúčová slova: účtovný odborník, profesijná etika, etické princípy.

JEL klasifikácia: A 22, M 41, I23

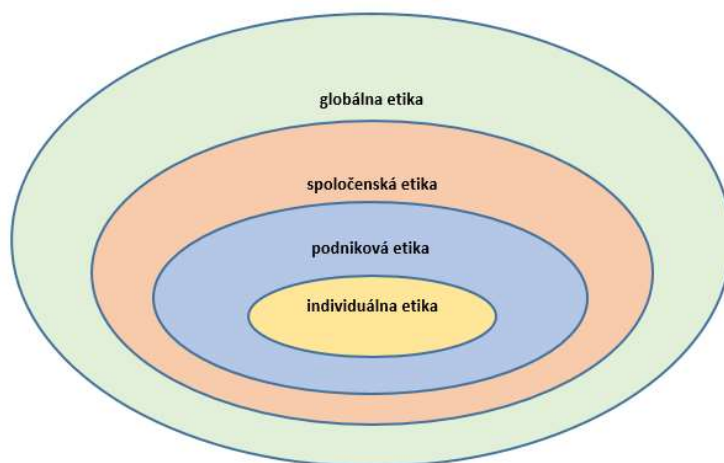
1 Úvod

Cieľom podnikateľskej a profesijnej etiky je stúpajúca potreba vnieť do medziľudských, či už obchodných, pracovných alebo osobných vzťahov, viac etických princípov a pravidiel ako bolo doposiaľ. Avšak pri dôslednejšom vymedzení tejto príčiny nachádzame viacero úrovní, pretože vznik podnikateľskej etiky predstavuje špecifickú teoreticko-praktickú reakciu na rastúci objem problémov v oblasti ekonomiky, ktoré sa nazhromaždili v posledných rokoch a významným spôsobom sa dotkli všetkých oblastí života ľudstva. (Gyatso, 1999) alebo (Martinkovičová, 1995). Medzi konkrétne dôvody vzniku podnikateľskej etiky v novodobých dejinách je možné zaradiť predovšetkým ekologické problémy, ekonomické a politické kauzy, sociálne problémy a z nich najmä nezamestnanosť, migráciu alebo dôsledky pandémie COVID-19. Vzťah etiky a ekonomiky sa prejavuje na rôznych vzájomne prepojených a navzájom sa ovplyvňujúcich úrovniach, z ktorých sa každá vyznačuje vlastnými cieľmi, záujmami a motiváciou. Najvyššiu úroveň (globálna etika) reprezentuje ako subjekt celé ľudstvo. Predstavuje konkrétne krajiny, organizácie a podniky pôsobiace v rovnakom sociálnom prostredí s rovnakou spoločenskou a kultúrnou vyspelosťou. Nižšia úroveň (spoločenská etika) predpokladá, že subjektom je spoločnosť reprezentujúca štát, a na najnižšej úrovni (individuálna etika) stojí samotné individuum, teda človek. Luknič (1994) tento prienik definuje ako štyri úrovne podnikateľskej etiky, medzi ktorými je vzájomná interakcia. Každú úroveň podnikateľskej etiky reprezentujú iné subjekty a každá úroveň má svoje charakteristické črty. Stáva sa, že medzi jednotlivými úrovňami je nesúlada ba rozpor, ktorý vyplýva z uprednostňovania rôznych hodnôt a priorít. Cieľom podnikateľskej etiky je dosiahnuť ich akceptovateľný súlad čo predstavuje zložitý problém, avšak pre etický rozvoj (sveta, spoločnosti, organizácie, podniku, človeka) nevyhnutný. (Putnová, & Seknička, 2013).

¹ Ekonomická univerzita v Bratislave, FHI, Katedra účtovníctva a audítorstva, Dolnozemska cesta 1/b, 852 35 Bratislava, SR, jitka.meluchova@euba.sk.

² Ekonomická univerzita v Bratislave, Fakulta hospodárskej informatiky, Katedra účtovníctva a audítorstva, Dolnozemska cesta 1/b, 852 35 Bratislava, SR, mateasova.martina@gmail.com.

Schéma 1 Úrovnne podnikateľskej etiky

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Luknič (1994)

Iniciatívou na všetkých úrovniach podnikateľskej etiky by malo byť sledovanie spoločného cieľa, ktorým je optimálne uspokojovať potreby súčasnej a budúcej civilizácie, zabezpečovať primeraný zisk, minimalizovať dopad na životné prostredie a nastaviť trvalo udržateľný rast, ktorý nebude na úkor iných. (Dytrt, 2006 alebo McElhaney, 2011)

Zámerom príspevku je sústrediť sa na posledné dve úrovne, t. j. na podnikovú a individuálnu etiku, a to vo väzbe na vykonávanú profesiu účtovného odborníka. Podniková etika predstavuje pôsobenie a skúmanie etických princípov na úrovni jednotlivých podnikov. (Rolný, 2007 alebo Steinmann, & Lohr, 1995) Táto úroveň odzrkadľuje etický rámec, ktorý si vytvára podnik sám formou inštitucionalizácie etických nástrojov, najčastejšie pomocou etického kódexu a etického vzdelávania. Individuálnu úroveň reprezentuje jednotlivec, ktorý okrem svojej vlastnej morálky vystupuje v úlohe podnikateľa, vlastníka, manažéra, odborníka na určitú profesiu atď. Táto etika je etikou každého subjektu, ovplyvnená mnohými vonkajšími a vnútornými faktormi, ktoré ovplyvňujú jeho konanie a správanie sa v rámci vykonávanej profesie. (Kultgen, 1998)

2 Metodológia a metódy skúmania

Na základe rozsiahlej literárnej rešerše boli skúmané vývojové trendy a súčasné tendencie uplatňovania podnikateľskej etiky v profesii účtovného odborníka. V rámci metodológie bola použitá metóda analýzy pri spracovaní zdrojových dát získaných z riadeného rozhovoru a pozorovania pri skúmaní požiadaviek na účtovnú profesiu vykonávanú účtovným odborníkom. Zdrojové dáta pre príspevok boli získané zo zmiešaného výskumu a trianguláciou metód – osobný prieskum, narrative review. Pri spracovaní príspevku bola uplatnená metóda zberu a analýzy informácií a pre formulovanie záverov metóda selekcie a komparácie. Na základe získanej poznatkovej bázy bol spracovaný rozbor poznatkov, aby mohla byť následne použitá metóda dedukcie a syntézy pri formulovaní záverov a zistení.

3 Profesijná etika v práci účtovného odborníka

Profesijná etika predstavuje aplikovanú etiku zamierajúcu sa na určitú profesiu, od ktorej vykonávania sa očakáva určitá forma a spôsob konania a správania sa. (Jankovichová, 2009) Ponimať profesijnú etiku sa dá aj ako vytváranie koncepcie určitého povolania vo vzťahu ku škále spoločenských hodnôt, ktorým má toto povolanie slúžiť. Predstavuje štandard očakávaného konania, že predstavitelia daného povolania nebudú uprednostňovať vlastné záujmy pred záujmami profesijnej skupiny (Remišová, 2011). Zameriava sa na charakteristické oblasti práce týchto odborníkov, na dostupnosť či nákladnosť ich služieb a sociálnu koncepciu sprístupnenia odbornej pomoci. Profesijná etika stanovuje pravidlá organizácie, disciplíny a sankcií v prípade nedodržania stanovených štandardov. Každá profesijná etika je súčasťou určitého sociálneho prostredia a teda nesie v sebe určité znaky tohto prostredia. (Fobel, 2005) Plní funkciu regulátora správania sa členov profesijnej skupiny v súlade s hodnotami, morálnymi normami a etickými princípmi danej profesijnej skupiny. Profesijnú etiku môžeme označiť ako súbor hodnôt, princípov a určitých noriem a povinností danej profesie. (Janotová, 2005) Ako teoretický základ profesií musí ponúkať určité teoretické východiská a dokázať riešiť etické problémy vo vzťahu k zamestnancom, klientom a verejnosti. Uvádzajú sa dve základné úrovne, na ktorých sa prejavuje profesijná etika, a to individuálna a inštitucionálna úroveň. Pri individuálnej úrovni ide o etiku jednotlivca. Na inštitucionálnej úrovni sa hovorí o etike ako skupinovej etike, ktorá sa inštitucionalizovala. Existencia profesijnej etiky je zdrojom formovania stavovskej cti, vedomej hrdosti na príslušnosť k danej profesii, a vedomého plnenia morálnych povinností, ktorými sa výkon tejto profesie reguluje. (Remišová, 1999). V rámci každej profesijnej skupiny sa vytvára zložený systém hodnôt, tradícií, zvyklostí a očakávaní. Tieto faktory následne regulujú správanie členov v skupine. K

najdôležitejším skupinám, z hľadiska ovplyvňovania správania človeka, patria práve profesijné skupiny. Podľa Vajdu (2004) profesijná etika nie je osobitnou, nezávislou etikou. Zastáva názor, že morálka určitej zamestnaneckej skupiny je len modifikáciou všeobecne platnej morálky. Morálne princípy platné všeobecne sa premietajú do špecifických potrieb danej profesijnej skupiny. (Vajda, 2004) Základom pre profesijné skupiny je najčastejšie etický kódex, ktorý tvorí normatívny základ etiky profesionála.

V nadväznosti na rozvoj vedy a ekonomiky sa zvyšujú nároky na kvalifikáciu a kompetenciu účtovných odborníkov. Ako o meradle pracovných kvalít určitého odborníka hovoríme o profesionalizme. Podľa Čipkára (2010) skutočný profesionalizmus nevyhnutne zahŕňa určitú mravnú a morálnu dominantu, ktorá sa realizuje v profesionálnej povinnosti, v čo najsvedomitejšom vzťahu k otázke profesionálnej cti a vo vysokej miere profesionálnej zodpovednosti. Etika je druhom morálnej povinnosti a pracovného vedomia voči rôznorodosti realizovaných prác a činností. Je povinnosťou zainteresovaných osôb v danej profesii dodržiavať všetky kvantitatívne a kvalitatívne podmienky stanovené pre danú profesiu. Pre zachovanie dôveryhodnosti účtovnej a auditorskej profesie, ale aj ostatných profesií, je nevyhnutné sa snažiť udržiavať, ale aj zvyšovať dôveru verejnosti v túto profesiu. Profesijné skupiny by si mali vytvárať také normy a morálne princípy, ktoré budú napomáhať pri ich činnosti v rozoznávaní správneho od nesprávneho a konať tak, aby neškodili sebe ani iným. (Čipkár, 2010) Profesijná etika sa vzťahuje na výkon konkrétnej profesie a určuje správanie sa konkrétneho príslušníka skupiny. Chápeme ju ako nutnú a nenahraditeľnú súčasť praxe profesií a povolání. (Škultéty & Krišková, 2012).

Profesijná etika účtovného odborníka je na jednej strane spätá s požiadavkami spoločnosti zaväzujúcimi túto profesijnú skupinu a na strane druhej je spojená so individuálnymi záujmami členov skupiny. Predstavuje prienik spoločenských, skupinových a individuálnych hodnôt. Obsah profesijnej etiky je rozdiely, závisí od charakteru, zamerania a špecifik pracovnej náplne účtovného odborníka. Jej cieľom je ubezpečenie stakeholderov, že odborná práca je vykonaná na požadovanej úrovni a sú dodržané všetky kvantitatívne a kvalitatívne podmienky stanovené pre túto profesiu. Pre zachovanie dôveryhodnosti účtovnej profesie ale aj ostatných profesií, je nevyhnutná snaha udržiavať, ale aj zvyšovať dôveru verejnosti v túto profesiu. Profesijná etika v účtovníctve je extrémne dôležitá, pretože výsledky práce účtovného odborníka vstupujú do podkladov pre rozhodovanie na strategickej úrovni a tak je nevyhnutné, aby boli spracované verne a pravdivo. Informácie by mali byť správne pochopené tretími stranami aby ich vypovedacia schopnosť bola čo najvyššia. Z pohľadu etiky sa pre výkon profesie účtovného odborníka vyžaduje presnosť, nestrannosť a spravodlivosť. Teda schopnosť eliminovať vplyvy vonkajšieho aj vnútorného prostredia na vykonávanú činnosť v prípadoch, kedy by mohol byť jeho objektívny pohľad tieto na skutočnosti ovplyvnený alebo skreslený. (Parišová, 2008). Z tohto dôvodu sa objektívnosť považuje za jeden zo základných etických princípov v práci účtovného odborníka.

3.1 Účtovníctvo a činnosť účtovného odborníka z pohľadu etiky

V globalizovanej ekonomike predstavuje účtovníctvo dôležitú profesiu, bez ktorej súčasný hospodársky systém nemôže existovať. Pomáha vlastníkom a ostatným stakeholderom sledovať vplyvy ekonomických transakcií a udalostí na finančnú situáciu a výkonnosť podnikov. Vedenie účtovníctva a podnikateľská činnosť je riadená predovšetkým systémom záväzných právnych noriem. Avšak tieto normy nedokážu pokryť všetky oblasti a prípady, ktoré sa môžu v podnikateľskej praxi vyskytnúť. Aj to je jeden z dôvodov, prečo sa etika a morálka dostávajú do popredia. Účtovník sa mnohokrát pri výkone svojej profesie dostáva do situácií, pri ktorých sa musí rozhodovať o konkrétnom riešení, a aké kritérium bude primárne rešpektovať. Tým kritériom sa rozumie, či bude postupovať podľa zásady verného a pravdivého zobrazenia skutočností v účtovníctve, alebo bude postupovať podľa požiadaviek manažmentu, alebo či sa bude snažiť napríklad o dosiahnutie čo najnižšieho základu dane a pod. (Unzeiting, 2010) Zodpovednosť voči verejnosti je najdôležitejšou črtou účtovníctva a auditu. Okrem etického prístupu je primárnou požiadavkou zabezpečujúcou celospoločenskú prosperitu práve dodržiavanie platnej legislatívy, a to jednak subjektom, ktorý účtovníctvo vedie, manažmentom, ale i samotnými vlastníkmi podniku. Dodržiavanie právnej úpravy platnej pre oblasť účtovníctva, auditu a daní je základnou a nevyhnutnou požiadavkou, ktorou by mal zákonodarcu sledovať celospoločenskú prosperitu. Znamená to, že tvorcovia a schvaľovatelia príslušnej právnej úpravy by mali rešpektovať etické princípy tak, aby legislatíva nebola koncipovaná v prospech jednotlivcov, záujmových skupín, samotných tvorcov či schvaľovateľov, ale v prospech celej spoločnosti. Základnou právnou normou v oblasti slovenského účtovníctva je zákon o účtovníctve. (2022) Tento zákon sa priamo etikou nezaobrá ale v koncipovaní jednotlivých ustanovení sú zakomponované etické princípy, ktoré by mal účtovný odborník vykonávajúci túto činnosť, pri svojej práci rešpektovať. Rozbor etického rozmeru jednotlivých ustanovení zákona o účtovníctve nie je predmetom skúmania tohto príspevku, ale ako výsledné stanovisko je možné uviesť, že zákon o účtovníctve obsahuje etický aspekt. Tento sa premieta do účtovných zásad a princípov, kvalitatívnych charakteristík kladených na informácie z účtovníctva ako aj ďalších pravidiel, ktoré ustanovuje. Etika by sa tak mala stať východiskom pri tvorbe právnej úpravy a samozrejmosťou pri jej implementovaní v každodennej praxi.

3.2 Etické dilemy v činnosti účtovného odborníka

Informácie prezentované v účtovnej závierke, by mali byť podľa zákona o účtovníctve, pre používateľov užitočné. Z hľadiska ich významnosti musia byť zrozumiteľné, porovnateľné a spoľahlivé. (Šlosárová & Blahušiaková, 2017). Preto by účtovní odborníci mali byť kvalifikovaní a ich profesionálna povosť a čnosť by mali byť ich dôležité osobné vlastnosti. Účtovný odborník má v súvislosti s výkonom tejto profesie množstvo povinností týkajúcich sa vedenia účtovníctva a zostavovania účtovnej závierky. Subjektivita účtovného odborníka sa prejavuje napríklad pri výbere spomedzi viacerých účtovných metód, prípadne výbere vhodnej alternatívy, ak existuje viacero riešení. Príkladom je výber metódy oceňovania majetku, nakoľko právna úprava umožňuje účtovnej jednotke vybrať si spôsob oceňovania z prípustných alternatív. Túto možnosť výberu metódy oceňovania má napríklad pri oceňovaní úbytku rovnakého druhu zásob zo skladu.

Účtovný odborník pri výkone svojej činnosti čelí mnohým etickým dilemám. Etická dilema vzniká vtedy, ak je v protiklade zámer konať určitým spôsobom, so zámerom nekonať týmto spôsobom. Účtovník vníma, že stojí pred dvoma alebo viacerými možnosťami, ktoré predstavujú konflikt morálnych princípov a môžu mať podobné etické hodnoty. Etické dilemy predstavujú situácie, ktoré nemajú zjavné optimálne riešenie. V prípade profesijného problému sa do konfliktu dostáva etika a ekonomika. Ekonomický problém má určitý etický rozmer, preto riešenie je determinované nielen ekonomickými poznatkami, či legislatívou ale taktiež etickým ponímaním. Etickú dilemu môžeme chápať ako stav, keď sa účtovný odborník musí rozhodnúť pre jedno z riešení, pričom prihliada na okolností, za ktorých dilema vznikla. Model pre riešenie etickej dilemy navrhuje Tim Bond (2021), ktorý obsahuje päť krokov:

1. Podrobné popísanie problému a jeho súčastí, porovnanie argumentov pre a proti.
2. Naštudovanie etického kódexu podniku, prípadne iných dostupných etických kódexov, konzultácie s odborníkmi, ktorí môžu poskytnúť nezaujatý názor, ako napríklad supervízor.
3. Analýza priebehu udalostí, skúmanie a zvažovanie možností priebehu týchto udalostí, zvažovanie dôsledkov.
4. Výber najlepšieho možného priebehu a opätovné zváženie riešenia.
5. Spätný pohľad k výsledku dilemy a zodpovedanie základných otázok typu:
 - bol konečný efekt podľa očakávaní?
 - ak nie, prečo?
 - bolo by vhodnejšie zvoliť iný spôsob riešenia?

Etickým nástrojom, ktorý je k dispozícii na riešenie dilemy je profesijný etický kódex. (Webley, 2003) Mnohé podniky, ktoré majú vytvorené svoje vlastné etické kódexy, opisujú konkrétne situácie, kedy by mohla etická dilema nastať alebo akej etickej dileme v minulosti čelili a snažia sa poskytnúť návod, ako by sa mal ich zamestnanec v takej situácii zachovať, a ako sa rozhodnúť alebo kde by mal hľadať pomoc. Riešenia etických dilem sú spravidla ovplyvňované nasledujúcimi faktormi, ktoré je potrebné vnímať vo vzájomných súvislostiach.

Schéma 2 Faktory vplývajúce na riešenie etickej dilemy

Faktory spojené s podnikom, verejnosťou (objektívne)	Faktory spojené účtovným odborníkom (subjektívne)
• spoločenské podmienky • verejná mienka • politická a ekonomická situácia • podniková kultúra • zamestnancov, resp. • informačný a organizačný systém • ekonomický stav a finančná situácia podniku • etické nástroje (etickej kódex a pod.) • časový faktor	• osobnostné charakteristiky • rozvoj morálnych úsudkov • východiskový etický princíp • subjektívna skúsenosť • psychický/fyzický stav • osobná morálka a charakter • ekonomický stav a finančná situácia podniku • vôľa, snaha riešiť • roľ, postavenie

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Remišová (1999)

Zodpovednosť za vyriešenie etickej dilemy spočíva na účtovnom odborníkovi a nie na klientovi, ktorému vedie účtovníctvo. Riešenie etických dilem môže byť v účtovnej resp. auditorskej praxi rozčlenené do niekoľkých oblastí:

1. analýza etickej dilemy z ekonomického hľadiska versus etického hľadiska,
2. identifikovanie konfliktu riešenia dilemy založeného iba na ekonomickom, resp. etickom hľadisku,
3. prijatie rozhodnutia, ktoré je ovplyvnené subjektívnymi i objektívnymi faktormi,
4. zhodnotenie prijatého rozhodnutia na základe dôsledkov, ktoré nastali v súvislosti s riešením dilemy.

3.3 Etický kódex ako základná platforma v činnosti účtovného odborníka

Pre naplnenie podstaty účtovníctva by mal účtovný odborník disponovať určitými povahovými vlastnosťami. Medzi najdôležitejšie eticko-profesionálne vlastnosti účtovníka možno zaradiť vzťah k pravde a lojalnosť, zodpovednosť, precíznosť, dôslednosť, dochvilnosť a čestnosť. (Remišová, 2011) Zmysel pre etické konanie a správanie sa prejaví najmä v situáciách, keď legislatíva umožňuje uplatniť alternatívne riešenie. Už v samotnej právnej úprave je zapracovaný etický prístup, avšak účtovný odborník by mal byť s etickými princípmi stotožnený, aby naplnil význam účtovníctva z pohľadu etiky a dosiahol stav, že výsledok jeho práce t. j. zostavenie účtovnej závierky, poskytne stakeholderom verný a pravdivý pohľad na ekonomickú a finančnú situáciu podniku. Na podporu etického myslenia, pri ekonomickom rozhodovaní a konaní, sa uplatňujú rôzne formy inštitucionalizácie etiky. V oblasti účtovníctva a auditu sú to najmä dva etické kódexy. *Etického kódexu Slovenskej komory certifikovaných účtovníkov* (SKCÚ, 2014) a *Etický kódex audítora*, ktorý pozostáva z dvoch častí. Prvou je etický kódex audítora, ktorý vychádza z etického kódexu vydaného IFAC (*International Federation of Accountants*), a ktorý bližšie vysvetľuje uplatňovanie *Etického kódexu audítora v podmienkach legislatívy SR*. Druhou časťou je oficiálny preklad *Príručky Medzinárodného etického kódexu audítora s medzinárodnými štandardmi nezávislosti*, vydaný Radou pre medzinárodné etické štandardy účtovníkov IESBA (*International Ethics Standards Board for Accountants*) vydaného v roku 2018 a prijatého Zhromaždením Slovenskej komory audítora v novembri nasledujúceho roku. (EKAUD, 2019)

Etický kódex SKCÚ venuje prvý článok vzniku a riešeniu etických konfliktov, ktoré pri práci účtovného odborníka môžu nastať. Certifikovaný účtovník sa pri výkone svojej práce môže dostať do situácie, že na jeho zistenia a úsudky bude vykonávaný nátlak s cieľom ich pozmenenia. Tento nátlak nesmie narušiť jeho objektivitu. Rovnako sa môže pri výkone svojej práce dostať do situácie, ktorá môže vyvolať stret záujmov. Tieto strety zahŕňajú, od pomerne nevýznamných rozhodnutí, až možné hraničné prípady vedúce k nezákonnému konaniu. Certifikovaný účtovník musí správne reagovať na faktory, ktoré vyvolávajú stret záujmov. V prípade vážneho etického problému etický kódex ponúka návod ako postupovať a ustanovuje, že SKCÚ zabezpečí svojim členom, ktorí sa dostanú do etického alebo právneho sporu, odborné konzultácie a poradenstvo. Podľa *Etického kódexu SKCÚ* účtovný odborník by nemal o svojej osobe uvádzať odborné znalosti a skúsenosti, ktoré reálne nezískal. Takisto by nemal poskytovať služby, na ktorých poskytovanie nemá dostatočné odborné vzdelanie. V prípade, že nie je spôsobilý na vykonanie niektorých odborných služieb, môže požiadať o pomoc príslušných odborníkov, napríklad iných účtovných odborníkov, audítora či právnikov. V prípade zistenia určitých skutočností pri výkone svojej činnosti je účtovný odborník povinný zachovať mlčanlivosť. Etický kódex ukladá certifikovaným účtovníkom povinnosť získať a zároveň neustále udržiavať si odbornú spôsobilosť, čo vyžaduje mať sústavný prehľad o vývojových trendoch a aktuálnej legislatíve, a zaväzuje ich k prísne dodržiavaniu v rámci profesionálnej praxe.

V *Etickom kódexe audítora* (EKAUD, 2019) sú taktiež uvedené základné princípy, ktoré musí účtovný odborník dodržiavať, medzi ktoré patrí:

- bezúhonnosť,
- objektivnosť,
- odborná spôsobilosť a primeraná starostlivosť,
- dôvernosť informácií, a
- profesionálne správanie.

Pri činnosti účtovných odborníkov môžu nastať rôzne okolnosti, ktoré spôsobia ohrozenie súladu s týmito základnými princípmi. Uvedené princípy môžu byť porušené, a to z dôvodu viacerých hrozieb a rizík, avšak definovať všetky takéto situácie nie je možné. Uvádzame tie najzásadnejšie ohrozenia, ktorým účtovný odborník musí čeliť.

- Vlastné záujmy, t. j. hrozba, že finančné alebo iné záujmy neprimerane ovplyvnia jeho úsudok alebo správanie sa.
- Chybný úsudok, t. j. hrozba, že neprimerane vyhodnotí výsledky práce vykonané na základe jeho predchádzajúceho úsudku.

- Oplyvňovanie klienta, t. j. hrozba, že svojím správaním ovplyvní rozhodnutie klienta podľa svojich vlastných záujmov.
- Vplyv spriaznenej osoby, t. j. hrozba, že sa nechá ovplyvniť záujmami osoby, s ktorou je v blízkom vzťahu.
- Zastrasovanie, t. j. hrozba, že na neho bude vyvíjaný nátlak, či už z interného alebo externého prostredia, ktorého cieľom je odradiť účtovníka od objektívneho konania.

3.4 Vzdelávanie a etický rast ako nástroj trvalo udržateľného rozvoja

Vykonávanie činnosti účtovného odborníka vyžaduje kvalitný vedomostný základ z oblasti práva, financií, ekonómie, finančného a manažérskeho účtovníctva, auditu, controllingu, daní atď., a to na úrovni úplného stredoškolského a vysokoškolského vzdelania. V súčasnosti je bežným štandardom dopĺňovanie odborného vzdelávania aj o etický rozmer. Predmet *Etika účtovníka a audítora* bol do učebného programu *Účtovníctvo* zaradený ako povinný predmet na druhom stupni inžinierskeho štúdia na *Fakulte hospodárskej informatiky na Katedre účtovníctva a audítorstva Ekonomickej univerzity v Bratislave* od akademického roka 2008/2009. (Hvožďarová, 2008) Etické vzdelávanie je taktiež súčasťou edukácie profesijných komôr. Medzi hlavné patrí *Slovenská komora audítorov* alebo *Slovenská komora certifikovaných účtovníkov*. Rovnako *Asociácia certifikovaných účtovníkov (Association of Chartered Certified Accountants - ACCA)* so sídlom v Londýne, ponúka kvalifikáciu certifikovaným účtovníkom na medzinárodnej úrovni, a taktiež má vo svojich vzdelávacích osnovách zakomponovanú profesijnú etiku.

Profesia audítora vyžaduje neustále a systematické vzdelávanie, ktoré je pre audítorov povinné. Na Slovensku ho pre svojich členov zabezpečuje *Slovenská komora audítorov (SKAU)*, ktorá má v rámci svojej organizačnej štruktúry zriadené komisie zastrešujúce rôzne oblasti. Nechýba ani *Komisia pre sústavné vzdelávanie* alebo *Komisia pre etiku a nezávislosť*. Cieľom vzdelávania je udržiavať a prehĺbovať zručnosti a odborné vedomosti audítorov pre výkon auditu, výmenu skúseností a tréning v realizácii auditu tak, aby bol poskytnutý nezávislý názor audítora o auditovaných spoločnostiach, ako požaduje prax. Evidenciu a kontrolu sústavného vzdelávania na Slovensku vykonáva *Úrad pre dohľad nad výkonom auditu (UDVA)*, ktorý kontroluje počet absolvovaných hodín vzdelávania a požadovaný obsah vzdelávania so zameraním na *Medzinárodné audítorské štandardy* a *Etický kódex audítora*, a zvyšný počet hodín sa zameriava na tieto oblasti:

- Medzinárodné štandardy pre finančné výkazníctvo (IFRS),
- právne predpisy týkajúce sa štatutárneho auditu a ďalšie právne odvetvia, najmä obchodné, daňové a účtovné právo,
- vzdelávanie zamerané na techniku a metodiku výkonu štatutárneho auditu, vedenie audítorskej dokumentácie a ostatné obdobné zamerania, ktorými sa získajú a udržia vedomosti a odborné schopnosti na dostatočne vysokej úrovni potrebnej na výkon štatutárneho auditu.

Audítor je povinný (Zákon o štatutárnom audite, 2015) absolvovať najmenej 120 hodín sústavného vzdelávania počas trojročného cyklu, z toho najmenej 20 hodín ročne. Splnenie tejto podmienky preukazuje úradu (UDVA) formou hlásenia o absolvovanom sústavnom vzdelávaní a predkladá relevantné doklady, ktoré to preukazujú. V prípade nedodržania tejto podmienky má audítor pozastavenú licenciu.

4 Záver

Účtovníctvo je nástrojom zobrazenia finančnej situácie a výkonnosti účtovnej jednotky. Jeho úlohou je verné a pravdivé zobrazenie skutočností, ktoré sú predmetom účtovníctva. Účtovníctvo je zdrojom informácií pre rôznych používateľov, ktorí na základe týchto informácií prijímajú rozhodnutia. Používatelia týchto informácií preto vyžadujú, aby zodpovedali skutočnostiam, t. j. boli správne, úplné, objektívne, zrozumiteľné a podané včas. Teda, aby boli pre nich užitočné. V etickom kódexe *Slovenskej komory certifikovaných účtovníkov* sa uvádza, že finančné informácie majú byť predkladané v plnom rozsahu, poctivo a profesionálne a v takej forme, aby boli zrozumiteľné. Informácie finančného aj nefinančného charakteru by sa mali uviesť tak, aby vystihovali skutočný charakter transakcií a udalostí. Rovnaké alebo obdobné požiadavky, ako už bolo analyzované, stanovuje aj *Etický kódex audítora*.

Účtovný odborník, ako vyplýva z charakteristiky tejto profesie, má množstvo zodpovedností. Voči sebe, profesijnej komore, spolupracujúcim kolegom a predovšetkým voči klientom a ďalším stakeholderom. Je dôležité, aby účtovní odborníci zahrnuli do svojej profesie nielen odborné vzdelávanie ale aj štúdium etiky. Podľa knihy *Accounting ethics* (Duska, 2003) je niekoľko dôvodov prečo študovať etiku. Jedným z dôvodov je, že v niektorých situáciách z dôvodu konfliktu záujmov môže byť komplikované odhadnúť čo robiť, a ako danú situáciu riešiť. V tomto prípade môže práve etika poskytnúť poznatky o tom, ako sa rozhodnúť a preukázať, prečo sú niektoré spôsoby konania žiaduce viac než iné. Ďalším z dôvodov, prečo by mali účtovní odborníci zahrnúť do svojej profesie štúdium etiky je, že niektorí jednotlivci

môžu mať neadekvátne očakávania alebo sa pridŕžavajú neprimeraných hodnôt a presvedčení. Etické princípy a nástroje môžu napomôcť k pochopeniu, prečo je správne vzdať sa svojich postojov, neadekvátnych cieľov a hodnôt.

Profesia účtovného odborníka, ako aj etický rozmer tejto činnosti, sa vyvíjajú. Účtovník už nie je iba administratívnym pracovníkom, ktorého aktivity boli primárne zamerané na rutinné spracovávanie účtovných dokladov. V súčasnosti sa od tohto profesionála vyžaduje nielen správne vedenie účtovníctva a zostavenie účtovnej závierky, ale jeho rola sa posúva do oblasti interného auditu, controllingu, softvérového a metodického nastavovania procesov, až po oblasť zvládnutia aktuálnych trendov z oblasti digitalizácie a robotizácie. Od účtovného odborníka sa vyžaduje analyzovať, posúdiť, vyhodnotiť, reportovať a ekonomicky interpretovať zistené dáta a následne prijímať adekvátne rozhodnutia. Dnešná doba vyžaduje tzv. multidisciplinárny prístup, ktorý od tejto profesie požaduje nielen správne a vierohodne spracovať ekonomické dáta, ale ich vedieť aj vhodne interpretovať vnútornému a vonkajšiemu ekonomickému prostrediu. Medzi ďalšie zručnosti, ktoré účtovný odborník musí ovládať patrí efektívne využívanie informačných technológií, znalosť a využívanie efektívnej komunikácie, ovládanie cudzích jazykov a predovšetkým profesionálne konanie a správanie. sa. Požiadavky na účtovného odborníka sa stávajú oveľa komplexnejšími a vyžadujú neustále vzdelávanie, profesionálny a osobný rast.

Financovanie

Príspevok bol spracovaný v rámci riešenia grantovej úlohy VEGA č. 1/0121/21 Analýza vplyvu krízy súvisiacej s COVID-19 na finančné zdravie subjektov v Slovenskej republike.

Zdroje

- Bond, T. & Reeves, A. (2021). Standards and ethics for counselling in action. In *Standards and Ethics for Counselling in Action*, 1-100.
- Čipkár, J. (2010). *Etika a právo*. 23, Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach.
- Duska, R. F. & Duska, B. Sh. (2007). *Accounting Ethics*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Dytrt, Z. (2006). *Etika v podnikateľskom prostredí*. Praha: Grada Publishing.
- Etický kódex audítora (2019). *Slovenská komora audítora*. SKAU. Dostupné na: <https://www.skau.sk/wp-content/uploads/2020/01/Etický-kodex-auditora-final-uprava.pdf>.
- Etický kódex SKCÚ. (2014). *Slovenská komora certifikovaných účtovníkov*. Dostupné na: https://skcu.sk/wp-content/uploads/2020/12/Etický_kodex_SKCu.pdf.
- Fobel, P. (2005). Súčasný diskurz v aplikovanej etike. In *Fobelová, D. Aplikované etiky v kontextoch súčasnosti*. Banská Bystrica: FHV UMB.
- Gyatso, T. (1999). *Etika pro nové milénium*. Praha: Pragma.
- Hvožďarová, J. (2008). Aplikácia etických princípov v účtovníctve a audítorstve. In *Etika v účtovníctve a audítorstve: zborník z konferencie*. 9-13, Bratislava: Ekonóm.
- Janotová, H. & kol. (2005). *Profesijná etika*. Praha: Eurolex Bohemia.
- Jankovichová, E. (2009). *Podnikateľská etika*. Brno: Tribun.
- Kultgen, J. (1988). *Ethics and Professionalism*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, DOI: 10.9783/9780812202540
- Luknič, A.S. (1994). *Štvrtý rozmer podnikania – etika*. Bratislava: Sap.
- Martinkovičová, M. (1995). *Etika*. Zvolen: TU vo Zvolene.
- McElhaney, K.A. (2011). *Dobrý biznis*. Bratislava: Eastone Books.
- Parišová, R. (2008). Etika v účtovníctve. In *Etika v účtovníctve a audítorstve*. Bratislava: EKONÓM.
- Putnová, A. & Seknička, P. (2013). *Etické řízení ve firmě*. Praha: Tiskárna v Ráji, s. r. o.
- Remišová, A. (1999). *Podnikateľská etika v praxi. Cesta k úspechu*. Bratislava: Miroslav Mračko, EPOS.
- Remišová, A. (2011). *Etika a ekonomika*. 3. vyd., Bratislava: Kalligram.
- Rolný, I. (2007). *Etika v podnikateľskej stratégii*. Ostrava: Key Publishing.
- Steinmann, H. & Lohr, A. (1995). *Základy podnikové etiky*. Praha: Victoria Publishing.
- Škultéty, J. & Krišková, P. (2012). Profesia účtovník - jej súčasnosť a budúcnosť. In *Účtovníctvo - audítorstvo - daňovníctvo: v teórii a praxi*. 20(4), 114-115, Bratislava: Súvaha.
- Šlosárová, A. & Blahušiaková, M. (2017). *Analýza účtovnej závierky*. 1. vyd., Bratislava: Wolters Kluwer.
- Unzeiting, M. (2010). Etika v účetní praxi. In *Účetnictví v praxi*. 14(11).
- Vajda, J. (2004). *Úvod do etiky*. Nitra: Engima.
- Webley, S. (2003). *Developing a Code of Business Ethics*. London: Institute of Business Ethics.
- Zákon č. 423/2015 Z. z. o štatutárnom audite a o zmene a doplnení zákona č. 431/2002 Z. z. o účtovníctve v znení neskorších predpisov.